

SAMENVATTING

IMPRESS

Beyond Ideological Conflict: Religion and Freethought in the Belgian Medical Press, 1840-1914

IMPRESS is een digitaliserings- en digitaal historisch onderzoeksproject over de plaats van religie en levensbeschouwing in de 19de-eeuwse medische wetenschap (<https://impressmedicaljournals.be/>). Het project is een partnerschap tussen de KU Leuven (Kaat Wils, Michèle Goyens, Joris Vandendriessche en Jolien Gijbels), de Université Libre de Bruxelles (Cécile Vanderpelen, Valérie Leclercq) en de Koninklijke Bibliotheek van België (Frédéric Lemmers), gecoördineerd door KU Leuven.

Het project leidde tot de digitalisering van 186.000 bladzijden of 239 volumes aan wetenschappelijke tijdschriften uit de collectie van de Koninklijke Bibliotheek van België. Drie tijdschriften werden omwille van hun bijzondere erfgoedwaarde en potentieel voor historisch onderzoek geselecteerd: het *Bulletin* van de Koninklijke Academie voor Geneeskunde, die zowel katholieke als vrijzinnige leden telde; het liberaal georiënteerde *Journal de médecine, de chirurgie en de pharmacologie*; en het door de medische faculteit van de Katholieke Universiteit Leuven uitgegeven *Journal des sciences médicales de Louvain*. De gedigitaliseerde nummers werden ter beschikking gesteld van het publiek via het nieuw gelanceerde platform *BelgicaPeriodicals* van de KBR. Het project IMPRESS diende daarbij als katalysator in de verdere ontwikkeling van een open data beleid.

Om de centrale vraag naar de plaats van religie en levensbeschouwing in het 19de-eeuwse medische veld te beantwoorden, werden de geselecteerde tijdschriften – aangevuld met bijkomend bronnenmateriaal – diepgaand historisch geanalyseerd. De focus lag daarbij op wetenschappelijke debatten over gynaecologie en verloskunde, mentale ziekte en vaccinatie. Het team combineerde digitale en klassieke hermeneutische tekstanalyse en interpretatie. Voor de digitale analyse werden diverse tools (LancsBox, AntConc, Mallet enz.) verkend. Dit resulteerde in enerzijds een methodologisch georiënteerd artikel, dat zal verschijnen in het tijdschrift *Digital Studies*, en anderzijds de keuze voor AntConc als tool voor verder digitaal-historisch onderzoek binnen het project (vb. in het doctoraatsonderzoek van Jolien Gijbels en het postdoctoraal onderzoek van Valérie Leclercq).

Mede dankzij het gebruik van digitale tools toonde IMPRESS de ontegensprekelijke aanwezigheid en impact van religie en ideologie in het 19de-eeuwse medisch-wetenschappelijke debat. Het project onthulde hoe in medisch-ethische discussies over moeilijke bevallingen, post-mortale keizersnedes, vaccinnatie(plicht), en mentale ziekten, levensbeschouwelijke opvattingen verweven bleken met de constructie van kennis. Daarbij werd duidelijk hoe de herformulering in wetenschappelijke termen van ideologische standpunten ook een proces van secularisering inhield. Tegelijkertijd bleek de religieus-ideologische invloed op het wetenschappelijke veld nooit eenduidig of helder afgebakend. De historische analyse illustreerde dat, net omdat levensbeschouwing zo inherent verbonden was met de vraagstukken waarover artsen zich bogen, het thema onmogelijk buiten de wetenschappelijke benadering ervan gehouden kon worden (ondanks pogingen van artsen daartoe).

IMPRESS wierp ook nieuw licht op de chronologie van het levensbeschouwelijk conflict in de 19de-eeuwse wetenschap. Enerzijds bevestigden de resultaten de hypothese dat de wisselende intensiteit van de politieke strijd tussen katholieken en liberalen, met pieken als de Schoolstrijd (1879-1884), zich

ook deed voelen in het wetenschappelijke veld, in het bijzonder in een reeks debatten over cerebrale pathologieën. Anderzijds stelden we vast dat wetenschappelijke discussies ook werden geritmeerd door een interne logica (vb. technologische innovatie), met hevige debatten omtrent gynaecologische ingrepen in de politiek relatief 'rustige' jaren 1850 en 1890. We vonden de meest expliciete expressies van religie in de marges van de wetenschappelijke tijdschriften, in de recensies, obituaria en nieuwsberichten – het bleek een redactionele strategie die ideologische profilering toeliet, maar tegelijkertijd de kern delen van de tijdschriften, en in het bijzonder de originele artikels, 'zuiver' wetenschappelijk hield.

IMPRESS resulteerde in een doctoraal proefschrift (van Jolien Gijbels), in diverse academische artikels (o.a. *Bulletin of the History of Medicine*, *Annales de démographie historique*), en hoofdstukken in geredigeerde bundels. De resultaten werden gedeeld met een ruimer publiek via blogteksten, artikels in erfgoedtijdschriften (*Faro*, *Tijd-Schrift*), radio-interviews, podcasts and publiekslezingen. Het team organiseerde workshops in Leuven en Brussel, en internationale colloquia en panels (Haarlem 2020, ESSHC 2021). Het online congres 'Faith, Medicine and Religion' (7 tot 10 september 2021) vormde het slotevenement van IMPRESS.

Trefwoorden: digital humanities, geschiedenis van de geneeskunde, religie, medische tijdschriften, België in de 19de eeuw.